

© Alain Meessen

INHOUD

Hoe werk ik een sterk meester–leerlingtraject uit?

Voorwoord 3

HET VAKMANSCHAP → p. 4

- Om welk vakmanschap gaat het en hoe situeert het zich binnen het vakgebied? 5
- Vakmanschap als immaterieel erfgoed? 5
- Hoe kan je je vakmanschap omschrijven vanuit de definitie van immaterieel erfgoed? 6
- Waarom is het belangrijk om dit vakmanschap door te geven? 6

DE RELATIE TUSSEN MEESTER EN LEERLING → p. 7

- Wat heeft elk van jullie te bieden in het traject? Wat is de kwaliteit van het vakmanschap? 8
- Wat motiveert jullie om in het meester-leerlingtraject te stappen? 9
- Is het partnerschap gelijkwaardig? 9
- Zit er dynamiek in de relatie. Is er een 'klik'? Samenwerken op menselijk vlak 10
- Zakelijk statuut van meester en leerling 10
- Creatief samenwerken 11

HET LEERTRAJECT → p. 12

- De meerwaarde van het meester-leerlingtraject t.o.v. een opleiding in het regulier onderwijs 13
- Uitwerken van een leertraject 13
  - Het inhoudelijke leerplan 13
  - De leermethode 14
  - Het tijdspad 14
- Kostenraming: overzicht van de belangrijkste kosten van het traject 15

DUURZAAM DOORGEVEN VAN HET VAKMANSCHAP → p. 16

- Vlaanderen wordt hier beter van! 16
- Actieve kennisdeling 17
- Documenteren 17
- Samenwerking met erfgoedsector en/of externe partners 18

Praktisch **HELP, IK HEB EEN VRAAG!** → p. 20

- Waar kan ik met mijn vragen terecht? 20
  - Departement Cultuur, Jeugd en Media 20
  - Cultuurloket 20
  - Werkplaats immaterieel erfgoed 20
- Verdere inhoudelijke ondersteuning door de Landelijke dienstverleners en Erfgoedcellen 21
  - Wat mag je verwachten? 21
  - Landelijke dienstverleners 21
  - Erfgoedcellen 21

Epiloog 22

Nuttige links 23

Welkom!

Een sterk meester-leerlingtraject begint bij een sterk idee.

Wat volgt is de kunst om je idee en je aspiraties om te zetten naar een sterk traject. Deze handreiking bevat een hoop tips en adviezen van experts uit de erfgoedsector om je daarbij op weg te helpen. Met beknopte achtergrond-informatie, richtvragen en tips willen we je inspiratie aanreiken om je ideeën te verdiepen en concreet uit te werken.

Deze handreiking wijkt in opbouw af van de vragenstructuur in het document van het Departement Cultuur, Jeugd en Media. Alles over die vragen vind je terug in de hand-leiding van de overheid.
Wat je hier wel vindt, zijn vier krachtlijnen die belangrijk zijn om in je denkfase een sterk traject te ontwikkelen. Het gaat daarbij om het vakmanschap dat centraal staat, de meester en de leerling(en) die betrokken zijn bij het doorgeven van dit vakmanschap, de manier waarop dit zal gebeuren (het leer-traject) en tot slot, het toegankelijk mak-en van het vakmanschap voor een breder publiek (documenteren).

Het uitwerken een meester-leerlingtraject vraagt heel wat denkwerk en overleg. Begin er tijdig aan!

Aarzel ook niet om beroep te doen op het netwerk aan erfgoedorganisaties, zoals de erfgoedcellen, de landelijke dienstverlenende organisaties en Werkplaats immaterieel erfgoed, die klaarstaan om jullie vanuit hun expertise te ondersteunen bij het opbouwen van een sterk dossier.

Succes!

De beoordelingscriteria van de overheid

Het aanvraagformulier voor de meester-leerlingbeurs vind je hier, samen met het reglement, de handleiding, een brochure met trajectvoorbeelden en FAQ.

1. Belang en kwaliteit van het vakmanschap van de meester
2. Duurzaam doorgeven van immaterieel erfgoed
3. Maatschappelijke relevantie van het vakmanschap
4. Kwaliteit van inhoud en uitwerking van het gezamenlijke traject
5. Samenwerking met externe partners

HET VAKMAN-SCHAP

De overheid zal bij de beoordeling van je aanvraagdossier afwegen in hoeverre het vakmanschap ‘beurswaardig’ is. Daarbij stellen zij zich volgende vragen:

→ Wat is het belang en de kwaliteit van het vakmanschap van de meester?

Krachtlijn: De relatie tussen meester en leerling → p. 7

→ Draagt het traject bij aan het duurzaam doorgeven van immaterieel erfgoed?

→ Is het maatschappelijk relevant om het vakmanschap door te geven?

Beoordelingscriteria 1 2 3

→ Inspiratiebrochure Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid ‘Borgen voor morgen: doorgeven van vakmanschap in meester-leerlingtrajecten’

→ Overzicht van de lopende trajecten

© Femke den Hollander

Om welk vakmanschap gaat het en hoe situeert het zich binnen het vakgebied?

Richtvragen & tips

- Vertel beknopt over het vakmanschap.
- Wat doe je precies? Wat is jouw specialiteit? (meester)
- Hoe situeert het vakmanschap zich binnen het vakgebied?
- Gaat het om een specialisatie binnen een bepaald vakgebied?

  BV Het traject 'In het spoor van Django' dompelt de leerlingen, geschoolde violisten die studeerden aan conservatoria in binnen- en buitenland, onder in de Roma muziek en cultuur.

- Wat maakt het vakmanschap specifiek? Waarin verschilt de kennis van de meester van die van andere beoefenaars die ook actief zijn binnen het domein of bestaande opleidingen?
- Welke kennis en vaardigheden wil je doorgeven?
- Gaat het om een specifieke techniek? Een nieuwe stroming?

  BV slipcasting binnen het keramisch ambacht.

- Probeer het vakmanschap in woorden te omschrijven die voor niet-kenners duidelijk zijn.
- Beperk daarbij het gebruik van te specifieke vakterminologieën.

© Bram Delaere

Vakmanschap als immaterieel erfgoed?

De beurs voor een meester-leerlingtraject ziet vakmanschap als een vorm van immaterieel erfgoed. Immaterieel (cultureel) erfgoed definieert zich als 'gewoontes, kennis en praktijken van vandaag, die mensen hebben meegekregen en graag willen doorgeven voor de toekomst. Immaterieel erfgoed gaat mee met de tijd, verandert en evolueert met mensen mee. Immaterieel erfgoed wordt ook wel benoemd als 'levend erfgoed' (living heritage) of 'belichaamd erfgoed' (embodied heritage) omdat het gaat om kennis, kunde en praktijken die mensen actief beoefenen en belichamen en ook in die vorm als erfgoed doorgeven.'

Spontaan roept dat misschien beelden op van ambachten als manden vlechten, klompen maken of handweven. Maar evengoed imkeren, kombucha maken, instrumenten bouwen of tapdansen zijn voorbeelden van immaterieel erfgoed waarin vakmensen virtuoos aan de slag zijn. Immaterieel erfgoed is her en der aanwezig in de samenleving. Het gaat om erfgoed dat leeft in de hoofden en handen van mensen.

De overheid vraagt zich af of jouw vakmanschap beantwoordt aan de definitie van immaterieel erfgoed. Werkplaats immaterieel erfgoed kan je ondersteunen bij de uitwerking hiervan. Verstuur je vraag naar info@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be.

Hoe kan je je vakmanschap omschrijven vanuit de definitie van immaterieel erfgoed?

Richtvragen & tips

- Welke wortels heeft het vakmanschap in het verleden?
- Is het vakmanschap een oude techniek die vandaag nog actief beoefend wordt?
- Welke rol speelt het vakmanschap in de samenleving?
- Wie beoefent het vandaag? Wie is met andere woorden de erfgoedgemeenschap.
- Dit kan over enkele individuen gaan maar ook over een (grote) gemeenschap van mensen.
- Gaat het om vakmanschap dat doorheen de tijd is doorgegeven van generatie op generatie?
- In hoeverre gaat het om een hedendaagse toepassing van een sinds lang bestaande vakkennis of vakkundigheid?
- Wat is het huidige belang van het vakmanschap? Hoe leeft het vandaag?
- Ben je bereid om de kennis in je hoofd en de vaardigheden in je handen door te geven?
- Staat het vakmanschap eventueel op de 'Inventaris Vlaanderen voor immaterieel erfgoed'?
- Staat het vakmanschap eventueel geregistreerd op de website immaterieelerfgoed.be? Nee? Dan kan je hier een aanzet geven.
- Een creatie of een kunstproject is niet per definitie immaterieel erfgoed. Het aspect van het doorgeven en levend houden van een praktijk over de generaties heen, waarbij een (kleine of grotere) gemeenschap van mensen dragers zijn en deze praktijk verder willen beoefenen en doorgeven, is hier belangrijk.

  BV Het initiële plan voor het traject 'Youyou als collectieve en interculturele praktijk' was toewerken naar een artistieke voorstelling. Uiteindelijk groeide het traject uit tot een leerplan waarbij de leerlingen naast het aanleren/verbeteren van de techniek, ook leerden hoe ze de techniek in een eigen cultureel project konden doorgeven aan anderen.

Waarom is het belangrijk om dit vakmanschap door te geven?

Waarin ligt de maatschappelijke relevantie van het traject? Immaterieel erfgoed is kwetsbaar omdat het leeft in de hoofden en handen van mensen. Door de kennis en de vaardigheden door te geven, blijven ze verder leven. In deze is het belangrijk om de overheid ervan te overtuigen dat het doorgeven van je vakmanschap een maatschappelijke meerwaarde heeft en het m.a.w. de moeite loont om in het traject te investeren.

Richtvragen & tips

- Motiveer waarom het belangrijk is dat het vakmanschap blijft bestaan.
- Hoe zou je de betekenis of de waarde van het vakmanschap benoemen?
- Wie heeft iets aan het vakmanschap?
- Wat als dit vakmanschap niet meer zou bestaan?
- Wat is de waarde van het vakmanschap voor jezelf en de andere betrokkenen?
- Hoe zou je de betekenis en de waarde van het vakmanschap benoemen?
- Waardering voor het vakmanschap mag je veel ruimer zien dan zijn economische nut.
- Ook wat het kan betekenen voor de mensen in de samenleving heeft zijn belang.
- Lees meer over het waarderen van immaterieel erfgoed in dit PDF-document.
- Is er een urgentie? Gaat de meester op pensioen en zijn er daarna géén of slechts een handvol mensen die het vakmanschap beoefenen waardoor het vakmanschap dreigt verloren te gaan?
- Introduceert het vakmanschap een vernieuwing in het vak of ambacht?

  BV Leidt de kruisbestuiving tussen meester en leerling tot een nieuwe toepassing? Zoals in het traject 'Theaterpoppen – prototypes 2020' waar uit duurzame materialen een prototype voor poppen ontstond die de beweging verbetert en het speelcomfort optimaliseert. Het vakmanschap van de meester in het figurentheater en de achtergrond van de leerlingen in stop-motion animatie en in illustratie/vormgeving, vormden de perfecte mix om de oude techniek een nieuwe impuls te geven.
- Sluit het traject aan bij maatschappelijke tendensen zoals duurzaamheid, DIY, hergebruik, ecologie, lokaal, etc.? Zoals het stofferen van meubelen met gebruik van recyclagematerialen waardoor de afvalberg vermindert.

© Alain Meessen

DE RELATIE TUSSEN MEESTER EN LEERLING

Een traject is een partnership, een gelijkwaardige relatie, waar je beide met veel passie instapt.
De kwaliteiten van de meester én de gedrevenheid van de leerling om te groeien en de verworven kennis uit te dragen, zijn krachtige elementen in het verhaal.
De samenwerking is onderbouwd door een voortraject waarin de partners de tijd namen om kennis te maken, vertrouwen op te bouwen, verwachtingen uit te wisselen en afspraken vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst.

Beoordelingscriteria 1 2 3 4

→ Inspiratiebrochure Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse Overheid ‘Borgen voor morgen: doorgeven van vakmanschap in meester-leerlingtrajecten’

→ Overzicht van de lopende trajecten

→ Het is mogelijk dat er meer dan één leerling deelneemt aan het traject.
BV In het traject ‘Decoreren met herhalende patronen’ geeft de meester haar kennis door aan drie leerlingen die elk een vak beheersen: ontwerpen van papier, textiel of keramiek.

→ Het aanvraagformulier van de overheid voorziet een maximum van drie leerlingen. Zijn er meer leerlingen, dan kan je een aangepast aanvraagformulier bekomen via cultureelerfgoed@vlaanderen.be.

© Anaïs Verhulst

Wat heeft elk van jullie te bieden in het traject? Wat is de kwaliteit van het vakmanschap?

© Alain Meessen

Meester, ben je een meester in je vak? Welke troeven heb je in handen om de overheid te overtuigen van de kwaliteit van je vakmanschap? Vertel over je jarenlange opgebouwde kennis en expertise, je beheersing van het vakmanschap en je liefde voor het vak.
Werk je curriculum vitae (cv) grondig uit en voeg een portfolio toe.

Richtvragen & tips

- Waaruit bestaat je expertise? Over welke specifieke kennis beschik je?
- Welke vaardigheden heb je in je vingers?
- Hoe heb jij het vakmanschap geleerd/je eigen gemaakt?
- Hoe lang beoefen je het vakmanschap al?
- Wat heb je in die tijd opgebouwd?
- Wat heb je de afgelopen jaren gerealiseerd?
- Hoe kom je met je vakmanschap naar buiten? (Zaak, optredens, tentoonstelling, …)
- Maak je deel uit van een netwerk? Wie zijn je referenties?
- Beschik je over pedagogische vaardigheden?
- Beperk je cv tot die informatie die betrekking heeft op je vakmanschap of wat het kan ondersteunen, zoals bv. andere opleidingen en vaardigheden.

  BV In het hedendaagse traject rond ‘de post-agrarische verwerking van lokale medicinale planten’ kent de meester niet alleen alles van artisanale plantenverwerking; ze heeft ook uitvoerig ervaring met kwaliteitscontrole, wetgeving en marketing. Zo is ze de ideale leermeester om de leerling op te leiden tot een professionele ambachtelijke herborist.
- Beschrijf/vertel je verhaal eerder dan een opsomming van data te geven. Het is ook de kunst om gedetailleerd maar tegelijkertijd helder en beknopt te schrijven.
- Vermijd superlatieven als ‘De meester is de enige, grootste, ze komen van heinde en ver, ….’. Waak erover dat het niet overdreven of uitvergroot wordt. Een integere en geloofwaardige omschrijving van je vakmanschap is cruciaal.

Leerling, welke bagage breng jij mee? Een leerling start zelden van nul. Hoewel het niet uitgesloten is dat een leerling zonder voorkennis verwant aan het vakmanschap in een traject stapt, zien we veel vaker dat de leerling ook al een weg heeft afgelegd en deze kennis inzet in het traject.

Richtvragen & tips

- Vertel iets over je achtergrond en je voorkennis in relatie tot het vakmanschap.
- Welke kwaliteiten heb jij in huis?
- Volgde je al opleidingen, workshops en wil je verder doorgroeien?

  BV De opleiding was eerder theoretisch gericht en nu wil je de praktijk leren?
- Ben je bv. al een tijdje actief in het vakmanschap en ben je op zoek naar vervolmaking?
- Wil je bv. het vakmanschap integreren in je discipline?

  BV De modeontwerpster uit het traject ‘Artisanaal machinaal borduren’ wil de techniek leren om te integreren in haar ontwerpen.
- Willen jullie als meester en leerling een wisselwerking in het leerproces realiseren?

  BV Tussen een meester keramist en een leerling illustrator/schilder is een mooie kruisbestuiving denkbaar.
- Het voortraject hoeft niet in een rechte lijn te staan tot het vakmanschap dat binnen dit traject wordt doorgegeven. De affiniteit voor het vakmanschap ‘bouwen van een draailier’ kan bv. ontstaan uit het feit dat je een folk-muzikant bent of omdat je vaak met hout werkt.

Voorkennis is een pluspunt, maar veel belangrijker is wat je na het traject van plan bent met de kennis die je verworven hebt.

Krachtlijn: Duurzaam doorgeven van het vakmanschap → p. 16

Wat motiveert jullie om in het meester-leerlingtraject te stappen?

De overheid investeert in de persoonlijke ontwikkeling van de leerling(en) met het oog op het levend houden van het vakmanschap. Dit impliceert de vraag naar een stevig engagement en een flinke dosis goesting om deze uitdaging aan te gaan. Straal dit uit in je motivatie! Wat is het verhaal achter jouw engagement en passie? Toon je eigen aspiraties en je zin om er professioneel mee aan de slag te gaan en de kennis uit te dragen.

Richtvragen & tips

- Waarom kiezen jullie voor elkaar als meester en leerling?
- Waarom stappen jullie samen in dit traject?
- Meester, ben je ten volle bereid om je kennis te delen?
- Wat drijft je om je expertise en ervaring door te geven?
- Leerling, wat drijft je om je dit vakmanschap eigen te maken?
- Wat zijn jouw aspiraties om met het vakmanschap aan de slag te gaan?
- Hoe draagt het bij tot je persoonlijke groei?
- Wat plan je na het traject te doen met de kennis die je verworven hebt? De beurs is een overheidsinvestering in de ontwikkeling van de leerling met als doel het vakmanschap levend te houden binnen Vlaanderen.
  Krachtlijn 'Duurzaam doorgeven van vakmanschap' → p. 16
- Schrijf samen aan de motivatie. In de praktijk gebeurt het wel vaker dat één van beide partners – de meester of de leerling – het schrijven van de aanvraag op zich neemt.

  Mocht dit zo zijn, vermijd dan om de motivatie voor de ander neer te schrijven (in derde persoon). Laat duidelijk beide stemmen in het dossier horen!

  Mocht je partner niet taalvaardig of anderstalig zijn, kan je gerust de pen hanteren, maar schrijf dan neer wat die persoon in een gesprek verwoordt.

© Kobe Vanderzande

Is het partnerschap gelijkwaardig?

Een beursaanvraag dien je samen in. Voor de overheid gaat dit verder dan je handtekening plaatsen onder het aanvraagdocument. Zij wil voelen dat alle betrokkenen enthousiast zijn en het leertraject samen vastpakken.

Richtvragen & tips

- Door je motivatie persoonlijk neer te schrijven en door aan te tonen dat het trajectopzet en de samenwerking vooraf goed zijn doorgepraat, zijn jullie beide stemmen aanwezig in de aanvraag, ook al is het slechts één van jullie beide die het dossier schrijft.
- Zit er wederzijdsheid in de relatie? Een meester is meer dan een schoolse leraar. Een leerling is meer dan een handig hulpje in je bedrijf. Je pakt het traject samen vast: 1+1=3.
- Een kruisbestuiving tussen meester en leerling is een interessant pluspunt. Het geeft een extra dynamiek aan het traject.
- Het budget kan op diverse manieren gedeeld/verdeeld worden, op maat van jullie partnerschap. Verdeel het budget tussen meester en leerling(en) met oog voor de inbreng, het engagement en de tijd die elk van jullie in het traject investeren.
- Landelijke dienstverleners en erfgoedcellen merken op dat zij vaak slechts met één persoon contact hebben. Het is raadzaam om samen engagement te tonen.

Zit er dynamiek in de relatie. Is er een ‘klik? Samenwerken op menselijk vlak

Een traject kan tot twee jaar duren. Dat is een lange tijd om intensief, vaak wekelijks, samen te werken. De ‘klik’ in de relatie geeft ruimte om elkaar uit te dagen en te inspireren, om het traject samen te lopen en het op een hoger niveau te tillen. Het verhoogt de kans dat je problemen die onderweg opduiken het hoofd zal bieden en dat je het met elkaar uithoudt tot de laatste dag.

Richtvragen & tips

- Neem tijd om elkaar te leren kennen.
- Werk als voortraject al eens een namiddag of een weekend samen.
- Werkt het? Is de chemie daar?
- Bezoek vooraf het atelier (leerling).
- Spreek je (wederzijdse) verwachtingen uit over het leertraject.
- Laat voelen dat je op elkaar bent ingespeeld.
- Leer elkaars ‘handleiding’ lezen.
- Wees eerlijk met jezelf: als iets je irriteert bv. de leerstijl, … bespreek dit openlijk.
- Besef dat niet elke minuut is opgevuld met theorie en praktijk. Automatisch kom je elkaar ook persoonlijk tegen. Zie je het goed functioneren met de andere persoon?
- Ook als je elkaar al een tijdje kent, kan het zinvol zijn om hier toch even bij stil te staan.
- Wanneer de communicatie moeilijk loopt, kan een traject zwaar vallen en eenzaam zijn.

© ETWIE

Zakelijk statuut van meester en leerling

De beurzen zijn niet bedoeld als subsidie voor bedrijven, scholen of musea, maar richten zich op mensen. Dit houdt in dat je de som ontvangt als natuurlijk persoon of dat je eigen bedrijf als rechtspersoon optreedt. Dit kan een invloed hebben op je inkomenssituatie of interfereren met je zaak. Je vindt hierover een heldere uitleg in het document FAQ van het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid.

- Win op maat eerstelijnsadvies in bij Cultuurloket.

  Nadat je het contactformulier hebt ingevuld, neemt een medewerker contact met je op. Afhankelijk van je vraag kom je terecht bij een juridisch of zakelijk consulent of fiscaal expert.

  Cultuurloket heeft ook een kennisbank waar je heel wat informatie vindt over werken en ondernemen in de cultuursector.
- Het valt aan te raden om het leertraject en het commerciële productieproces van elkaar gescheiden te houden.
- Leg de zakelijke afspraken vast in een samenwerkingsovereenkomst.
- Denk daarbij aan de relatievorm waarin jullie samenwerken, aan kennisoverdracht en/of deelname aan het productieproces, verkoop van creaties, etc. Dit schept duidelijkheid binnen de relatie maar ook naar derden toe (bv. sociale inspectie). Vraag het model van de samenwerkingsovereenkomst aan bij het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid: cultureelerfgoed@vlaanderen.be.
- In deze samenwerkingsovereenkomst kan je ook de afspraken noteren rond verdeling van de beurs, locatie en uurregeling, gebruik materiaal, auteursrechten, content delen op sociale media, wie welke taken op zich neemt, etc.

Creatief samenwerken

→ Een idee is niet auteursrechtelijk beschermd. Bij een traject is de essentie: het doorgeven van kennis en vaardigheden van meester op leerling én van leerling(en) op anderen in de samenleving. Het is belangrijk dat jullie er bij stilstaan dat het doorgeven van kennis niet auteursrechtelijk beschermd is. Iedereen doet met die kennis wat hij wil. Praat vooraf goed door wat de plannen van de leerling zijn na het traject? Kom je in elkaars vaarwater terecht? Vormt dit een probleem?

→ Sta ook even stil bij het auteursrecht op creaties. De maker van een creatie is eigenaar en heeft automatisch het auteursrecht. Wat de meester of de leerling maakt, blijft altijd van hem/haar. Dit impliceert dat er steeds toestemming nodig is van de eigenaar om het werk te 'reproduceren', wat wil zeggen 'een bestaand werk op een bepaalde manier meedelen aan het publiek', door het bv. op te nemen in een brochure, nieuwsbrief, website of in de etalage te zetten.

→ Win ook hier op maat eerstelijnsadvies in bij Cultuurloket.

HET LEER-TRAJECT

Een meester-leerlingtraject is een bijzonder parcours. Het onderscheidt zich van workshops of opleidingen in het reguliere onderwijs. Het is een leerproces met intensieve één-op-één begeleiding dat leidt tot specialisatie op hoog niveau. Met een concreet uitgewerkt leerplan geven meester en leerling aan de jury inzicht in het geplande overdrachtsproces van het vakmanschap, en dit gekoppeld aan een realistische timing en kostenraming.

Beoordelingscriteria 2 4 5

© Kris Van de Sande

De meerwaarde van het meester-leerlingtraject t.o.v. een opleiding in het regulier onderwijs

Voor je start met de uitwerking van het leerplan, in het niet onbelangrijk om stil te staan bij de vraag waarom je bij een meester in de leer wil gaan? Waarom is het meester-leerlingtraject dé aangewezen vorm om het vakmanschap door te geven. De beurzen zijn namelijk beperkt in aantal en richten zich op aanvragen waarin weinig tot geen andere mogelijkheden bestaan om dat specifieke vakmanschap aan te leren.

BV Voor het traject 'Historische clown-entrees en -reprises' ging de leerling, na studies aan verschillende circusscholen, in de leer bij Marquis, een clown die behoort tot de achtste generatie in zijn familie. De historische clown-entrees en -reprises zijn alleen bekend bij zij die in het circus geboren zijn en ontbreken in de moderne circusopleidingen.

Richtvragen & tips

- Wat biedt het leertraject dat je niet in een reguliere opleiding vindt?
- Wat is de meerwaarde ervan tegenover het reguliere onderwijs?
- Onderzoek grondig of je het vakmanschap ook elders kan leren.

  Kijk eens naar bestaande opleidingsprogramma's bij bv. Syntra of het CVO, om duidelijk het verschil met het meester-leerlingtraject aan te geven. Zoek echt naar het verschil, vraag leerprogramma's op. Waarin wijken zij af van wat de meester te bieden heeft?
- Opgepast: Wanneer er een basisopleiding bestaat binnen een bepaald vakmanschap, is het interessant / aangeraden om die eerst te volgen, voor je je verder bekwaamt via een beurs.

Uitwerken van een leertraject

Het leertraject geeft de jury duidelijk inzicht in jullie plannen voor het verloop van het traject. Het vertelt in detail hoe jullie te werk willen gaan, welke kennis, technieken en vaardigheden worden ingeoefend, wie bij het project betrokken wordt om extra input te geven (vaak in de vorm van een bezoek aan) en hoe dit zich realistisch plaatst in de tijd. Maak hier werk van, het vormt een belangrijk criterium in je aanvraag. Een helder, logisch, concreet en gedetailleerd plan boezemt vertrouwen in.

Het inhoudelijke leerplan

Beschrijf gedetailleerd welke kennis je wil overdragen. Ontrafel de vele stappen in het leerproces en onderzoek wat de leerling moet kennen en inoefenen om het vakmanschap eigen te maken.

Richtvragen & tips

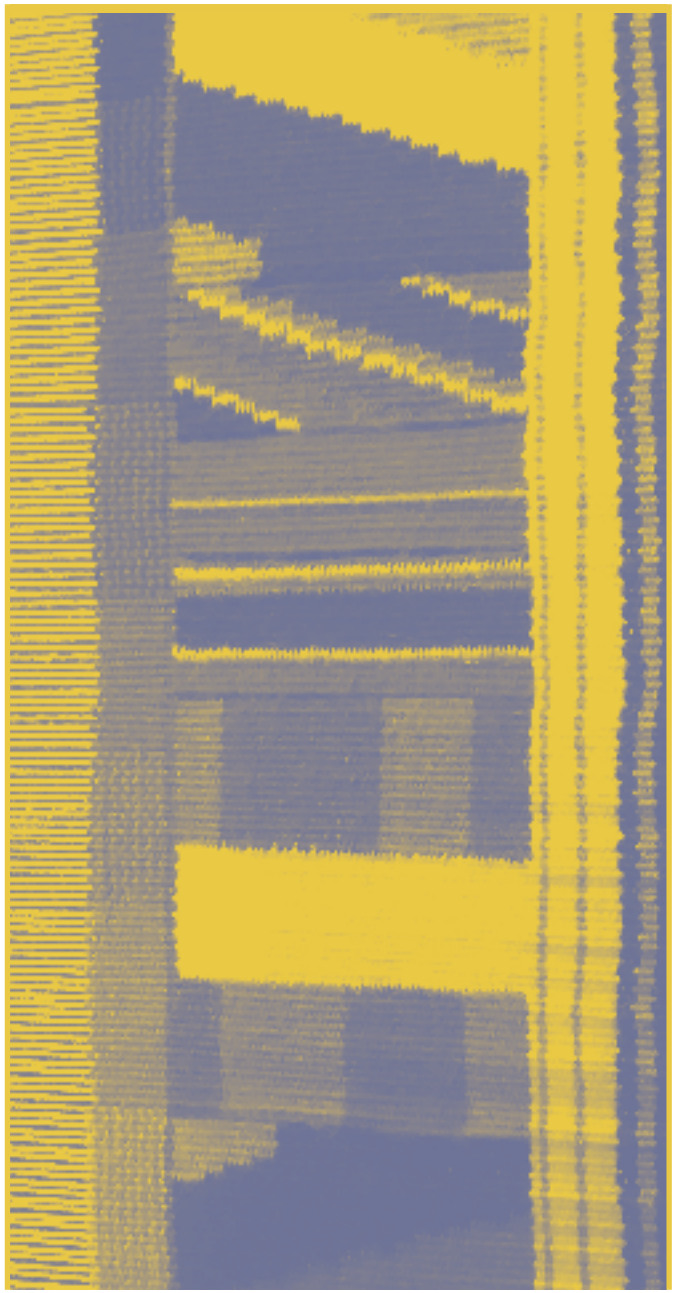
- Welke kennis en technieken maken samen het vakmanschap?
- Komt er specifieke materiaal- en gereedschapskennis aan te pas?

De leermethode

Hoe ga je het vakmanschap doorgeven? Een meester-leerlingtraject wijkt af van een klassieke schoolse relatie. Het is samen leren en doen.

Richtvragen & tips

- Verhouding theorie/praktijk. Hoe zie je dit?
- Werk je in opeenvolgende fases? Voortraject, hoofdtraject. Bv. van zaaien tot oogsten.
- Werk je met inhoudelijke modules? Doelstellingen per onderdeel?
- Kan je een voorbeeld geven van een opleidingsdag?
- Plan je bezoeken in aan musea, andere meesters, organisaties waar je iets extra kan opsteken over het vakmanschap?
- Een meester-leerlingtraject is meer dan een paar maanden naast de meester staan.
- Werk toe naar een algemeen einddoel wat aantoont dat de leerling het vakmanschap effectief beheerst. Dat kan gaan om een eindproduct (bv. een zelfgebouwde draailier) of een toonmoment zoals een tentoonstelling of een optreden. Of …
- Leg allebei je passie en creativiteit in het traject.

Het tijdspad

Koppel het tijdspad aan het leerplan en de methode van aanpak. Je het vrije keuze in de timing en frequentie maar zorg dat wat je voorstelt realistisch en relevant is. Onderzoek wat een aannemelijke periode en intensiteit is om het vakmanschap aan te leren en goed in de vingers te krijgen. Rek de tijd niet onnodig, maar wil ook niet te veel op korte tijd.

Richtvragen & tips

- Kies niet zomaar voor de maximumtermijn van twee jaar maar motiveer je keuze.
- Het is zinvol om een tijdpad op te maken op week- of maandniveau waarin je per periode aangeeft welke module of techniek dan wordt aangeleerd.
  - BV Modules van 3 maanden met opgave van de technieken die daarin aan bod zullen komen.
  - BV In het leertraject ‘Restauratie van antieke rijtuigen’ lag tot in detail vast wat meester en leerling week na week zouden aanpakken, en dit voor het hele traject van twee jaar. ‘Dat was ook voor ons gemakkelijk,’ legden ze uit, ‘We hoefden het schema maar te volgen.’
- Maak concrete afspraken over dag en uur waarop jullie samen aan de slag gaan.
- De frequentie van samenkomen is gerelateerd met de inhoud van een traject.
  - BV Bij hopteelt zijn er seizoensgebonden piekmomenten in het groeiproces van de hop.
  - BV Bij mandenvlechten kan je regelmaat inbouwen.
- De overheid geeft geen indicatie voor de frequentie maar gaat uit van een intensief traject om het vakmanschap goed in de vingers te krijgen. Oefening baart kunst.

Kostenraming: overzicht van de belangrijkste kosten van het traject

De kostenraming is indicatief en geeft de overheid inzicht in wat je van plan bent met de beurs.
Een beurs bedraagt maximum €30.000. Het bedrag dat je ontvangt is forfaitair, wat betekent dat je geen facturen hoeft bij te houden of een afrekening te maken op het einde van het traject.
Zorg voor een logische lijn tussen je kostenraming en het traject dat je gepland hebt.
Let op: zodra de beurs is toegekend, zijn er geen wijzigingen meer mogelijk.

Richtvragen & tips

- Wat kan je indienen? Alle kosten die nodig zijn voor het traject komen in aanmerking. Bv. materiaal en werkkledij, reis- en verblijf, werkplek, tijds- en inkomensderving, vakliteratuur, acties verbonden aan het project (bv. een tentoonstelling of een boek), verzekering, samenwerking met derden, etc. Noteer ook zorgvuldig wanneer iemand eigen inbreng heeft in het traject: bv. gebruik van het gereedschap in het atelier van de meester, internet, etc.
- De kosten dienen in verhouding te staan met de looptijd en de intensiteit van het traject.
- Het bedrag hoeft niet tot de komma te zijn uitgewerkt, maar wees transparant en realistisch.
- Leg bij de afspraken vast hoe je het budget wil verdelen. Wie ontvangt welk deel waarvoor? Bv. bij instrumentenbouw gaat een groot deel van het budget naar materiaal. Wie zorgt voor het materieel en ontvangt daarvoor het geld?
- Zorg voor evenwicht in de verdeling van de beurs en vergeet daarbij de leerling niet!
- Je engageert je samen voor een lange periode. Zowel voor meester als leerling is dit een (tijds)investering en dat verdient een faire vergoeding.
- Besef wat een subsidie van de Vlaamse overheid betekent! Door in het traject te stappen, ga je een engagement aan. Bij vroegtijdig afbreken van het traject zal de overheid het resterende deel van de beurs terugvorderen. (Vroegtijdig stoppen? Zie: Reglement)
- Dit kan om veel geld gaan! Jij staat in voor de terugbetaling van het deel dat op papier aan jou is toegewezen. Kreeg je meer dan en ander, moet je meer terugbetalen! Let dus bv. op met het beheer van een potje ‘gezamenlijke kosten’.
- De beurs wordt via een besluit van de minister op naam toegekend en kan later niet overgeheveld worden naar een andere persoon.

DUURZAAM DOORGEVEN VAN HET VAKMANSCHAP

Vlaanderen wordt hier beter van!

Het traject brengt het vakmanschap terug naar Vlaanderen of versterkt het. De leerling blijft het ambacht na het traject beoefenen en draagt de opgedane kennis uit.
Zo blijft het vakmanschap levend en krijgt het een duidelijk toekomstperspectief.
Meester en leerling streven duurzame resultaten na. Zij geven via sociale media weerklank aan het traject en vergroten de zichtbaarheid van het vakmanschap door het te documenteren en de kennis toegankelijk te maken voor publiek. Daarvoor werken zij o.a. samen met erfgoedpartners of externe organisaties.

Beoordelingscriteria 2 5

BV In het hedendaagse traject rond 'de post-agrarische verwerking van lokale medicinale planten' kent de meester niet alleen alles van artisanale plantenverwerking; ze heeft ook uitvoerig ervaring met kwaliteitscontrole, wetgeving en marketing. Zo is ze de ideale leermeester om de leerling op te leiden tot een professionele ambachtelijke herborist.

→ Het is niet van belang waar meester/leerling geboren zijn of hun domicilie hebben. Wat telt is dat de leerling de overgedragen kennis en vaardigheden inzet binnen Vlaanderen.

BV in het traject 'Ambachtelijk slipcasten uit gedeelde passie voor porselein' woont de meester in Engeland. De leerling zal de verworven kennis inzetten in haar praktijk en workshops slipcasting organiseren om haar kennis door te geven in Vlaanderen.

© Kris Van de Sande

Actieve kennisdeling

Wat zijn jouw aspiraties na het traject? Welk verhaal, welke droom wil je ermee realiseren? Hoe ga je het vakmanschap levend houden? Hoe ga je je kennis opentrekken naar anderen? Waar ga je je kennis inzetten? Hoe ga je ze uitdragen? In het ideale scenario groeit de leerling op langere termijn uit tot een meester.

BV In het traject 'Bij Wonder! Bijzonder' krijgen de leerlingen een opleiding tot professioneel imker om het ambacht later in bijberoep te beoefenen. De geleerde kennis en vaardigheden willen zij op termijn verwerken in een educatief project voor o.a. scholen.

BV Een tentoonstelling in het juwelenmuseum rond de techniek van het 'Ciseleren in de edelsmeedkunst' waarbij naast uitleg over de techniek ook de werken staan opgesteld die de leerlingen tijdens het traject creëerden.

→ Een idee is niet auteursrechtelijk beschermd. Ben je je er als meester voldoende bewust van dat het doorgeven van je kennis ook de bereidheid tot loslaten betekent? De leerling gaat er verder mee aan de slag en doet er zijn ding mee.

Documenteren

Hoe ga je de kennis over het vakmanschap toegankelijk maken voor een breder publiek? Ga op zoek naar partners om je hierin bij te staan.

→ Weerklank aan het traject geven bv. via sociale media, een blog, een artikel in een tijdschrift.

→ Documenteren van het vakmanschap bv. met video, foto's of tekeningen en/of het beschrijven van de technieken in een (log)boek, handleiding, …

→ Toegankelijk maken van de informatieve kennis door deze duurzaam te bewaren en te delen bv. een projectwebsite, opname in archief of een museumcollectie of op YouTube.

→ Weetje: Elk traject krijgt een pagina op de website www.immaterieelerfgoed.be. De pagina heeft een luik met uitleg over het traject en een dynamisch luik waar je allerhande ontwikkelingen van het traject in beeld kan brengen, bv. via een blog of door er de feeds van je sociale media te delen.

→ Ook bij heel wat landelijke dienstverleners en erfgoedcellen kan je een forum vinden om te communiceren over je traject door bv. voorstellingstekst, blog, filmpje.

→ Maak vooraf een plan van aanpak: spreek af wie wat wil opnemen en contacteer eventueel organisaties om je daarin bij te staan.

© Alain Meessen

Samenwerking met erfgoedsector en/of externe partners

Een meester-leerlingtraject is geen eiland, maar verbindt zich met spelers binnen- en buiten de cultureel-erfgoedsector. De focus in het traject mag dan wel liggen op individuele overdracht, de overheid hecht er ook belang aan dat jullie gebruik maken van de aanwezige expertise in Vlaanderen. Onderzoek welke organisaties mogelijk interessant zijn om mee samen te werken.

Meerdere fases in het traject lenen zich tot samenwerken, zoals bv:

→ Het opmaken van het aanvraagdossier met ondersteuning van een erfgoedorganisatie.

→ Netwerk voor plannen van een bezoek, studiereis, uitwisseling of een afsluitende publieke performance (voorstelling/ tentoonstelling).

→ Partners om het traject en het vakmanschap te documenteren.

BV Samenwerken van met een filmschool om het vakmanschap te documenteren.

→ Inschakelen van experts in de zoektocht naar innovatieve materialen en technieken.

BV Je stapt naar de bedrijfswereld om duurzaam materiaal te ontwikkelen.

→ Denk breed! Musea, onderwijs, accommodatie, vakorganisaties, innoverende ondernemingen, … Kortom, iedereen die iets kan betekenen of je iets kan leren.

BV In het traject ‘Glas-in-lood voor de toekomst!’ plannen meester en leerling architecten, designers en fabrikanten te betrekken bij hun zoektocht naar een betere integratie van het traditionele ambacht van glas-in-lood in hedendaagse architectuur en design.

→ Maak de afspraken met je partners concreet. Schrijf niet zomaar wat namen neer in je dossier, maar leg vooraf contacten. Maak concrete afspraken rond samenwerking (en kon nadien je afspraken na!).

→ Werkplaats immaterieel erfgoed staat klaar om je in contact te brengen met een landelijke dienstverlenende organisatie of erfgoedcel die knowhow heeft binnen jouw vakgebied.

© DOEK vzw

Praktisch
HELP,
IK
HEB
EEN
VRAAG!

Waar kan ik met mijn vragen terecht?

Algemene informatie: Departement Cultuur, Jeugd en Media

→ Aanvraagformulier, reglement, handleiding, inspiratiebrochure en FAQ vind je op de website van het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

Contact: cultureelerfgoed@vlaanderen.be

Zakelijk, juridisch en fiscaal advies: Cultuurloket

→ Cultuurloket is een organisatie die zakelijke ondersteuning biedt voor de culturele sector.

→ Je kan bij hen o.a. terecht voor advies op maat rond je sociaal statuut, vergoeding en inkomsten, auteursrecht, verzekeringen en zoveel meer.

→ Stel je vraag via het contact-formulier op hun website.

Inhoudelijke begeleiding: het eerste aanspreekpunt is Werkplaats immaterieel erfgoed

→ Werkplaats immaterieel erfgoed is de organisatie voor immaterieel erfgoed in Vlaanderen.

→ Zij zijn het eerste aanspreekpunt wanneer je inhoudelijke begeleiding zoekt voor je dossieraanvraag. Vervolgens brengen zij je in contact met experts in de erfgoedsector. Dat kan gaan om een landelijke dienstverlenende organisatie en/of erfgoedcel die aansluit bij je vraag en vakmanschap. Deze organisaties begeleiden jullie op maat van jullie vragen en noden. Stuur je vraag voor begeleiding naar info@werkplaatsimmaterieelerfgoed.be. Kom met een duidelijke basisvraag!

→ De Werkplaats staat ook in voor de website www.immaterieelerfgoed.be waarop je je vakmanschap kan registreren. Zij ondersteunen je hierbij.

Verdere inhoudelijke ondersteuning door de Landelijke dienstverleners en Erfgoedcellen

Een meester-leerlingtraject is geen eiland, maar verbindt zich met spelers binnen- en buiten de cultureel-erfgoedsector. De focus in het traject mag dan wel liggen op individuele overdracht, de overheid hecht er ook belang aan dat jullie gebruik maken van de aanwezige expertise in Vlaanderen. Onderzoek welke organisaties mogelijk interessant zijn om mee samen te werken.

Wat mag je verwachten?

Werkplaats immaterieel erfgoed brengt je in contact met erfgoedorganisaties die beschikken over een jarenlange opgebouwde kennis en ervaring in het begeleiden van de beursaanvragen. Deze organisaties dringen erop aan dat je je tijdig tot hen wendt. Een sterk dossier opmaken vraagt tijd. De ondersteuning die je mag verwachten staat in relatie tot de beschikbare tijd.

Voor volgende zaken kan je op hen een beroep doen:

→ (Toeleiden naar) praktische informatie over de beurs voor een meester-leertraject.

→ Verduidelijken van de terminologie en het beleidsjargon in het aanvraagdocument.

→ Ingaan op een specifieke vraag.
BV 'Valt mijn vakmanschap onder immaterieel erfgoed?'

→ Verscherpen van je idee voor de beurs.
BV Ik ben kostuumontwerper en hoedenmaker en … Kies! Wat is precies de expertise die je wil doorgeven?

→ Helpen zoeken naar een originele insteek om je te onderscheiden van gelijkaardige trajecten uit vorige selectierondes.

→ Inhoudelijk advies door het kritisch nalezen en bevragen van je dossier.

→ (Soms) Redactie van de tekst. Taal en vormelijke tips.

→ Stuur je volledige dossier door (en niet in stukjes) om de coherentie te bewaken. Liefst ook in een Word-document. Het aanvraagdossier van de overheid leent er zich minder toe om de feedback in te verwerken.

→ Connecteren van meesters en leerlingen met organisaties of andere vakbeoefenaars in de erfgoedwereld. Ze brengen je eventueel ook in contact met mensen die rond hetzelfde vakmanschap een aanvraag willen indienen of een traject hebben doorlopen.

Landelijke dienstverleners

Erfgoedorganisaties met een landelijke dienstverlenende rol bieden thematische dienstverlening aan erfgoedbeheerders en erfgoedgemeenschappen.

→ **CAG** | Het Centrum Agrarische Geschiedenis is het expertisecentrum voor agrarisch erfgoed. Zoek je advies rond het erfgoed van natuur, landbouw, dieren, eten of drinken? www.cagnet.be

→ **ETWIE** | De expertisecel van het Industriemuseum in Gent bouwde een sterke werking uit rond het immaterieel erfgoed van techniek, wetenschap en industrie. www.etwie.be

→ **PARCUM** | Het dialoogcentrum voor religie, kunst en cultuur. Advies en begeleiding bij het registreren en borgen van religieus en levensbeschouwelijk erfgoed. www.parcum.be

→ **CEMPER** | Centrum voor Muziek- & Podiumerfgoed. Advies en ondersteuning voor iedereen met een link naar muziek, theater en dans. www.cemper.be

→ **HISTORIES** | Histories werkt rond genealogie, lokaal erfgoed en cultuur van alledag en begeleidt (vrijwilligers) gemeenschappen op maat bij het ontwikkelen van erfgoedzorg voor sociale praktijken, rituelen en feesten. www.historiesvzw.be

→ **SPORTIMONIUM** | Museum en documentatiecentrum dat zich bekommert om (im)materieel erfgoed van sport en spel. www.sportimonium.be

→ **BOKRIJK** | Vakmanschap en erfgoed. Landelijk platform voor historisch en hedendaags vakmanschap in Vlaanderen. www.bokrijk.be/en/node/52

Erfgoedcellen

Erfgoedcellen spannen zich op diverse manieren in voor het cultureel erfgoed in een regio of stad. Er zijn 27 erfgoedcellen in Vlaanderen.

→ Vind een erfgoedcel in je buurt: www.erfgoedcellen.be

De overheid ontvangt jaarlijks veel sterke dossiers.

Enkele tips bij het invullen van het aanvraagdocument:

- → Aarzel niet om je te laten bijstaan door een erfgoedorganisatie.
- → Doorheen de jaren bouwden zij een stevige expertise uit.
- → Ga niet uit van wat jij wil vertellen, maar vraag je voortdurend af wat voor de overheid belangrijk is om over jou en het traject te weten bij de beoordeling van je aanvraag.
- → Bouw je dossier helder op. Wees duidelijk vanaf het eerste woord en zorg ervoor dat de lezer zich geen, of toch niet al te veel, vragen stelt.
- → Schrijf gedreven, laat de beoordelaars voelen dat jullie een gepassioneerd verhaal vertellen.
- → Het is echt kunst om de overheid veel informatie te bezorgen, om je plan concreet, bevattelijk en gedetailleerd uit te werken, zonder je daarbij te verliezen in gespecialiseerd jargon of uitgebreide epistels.

Werk je traject grondig uit en dien het pas in wanneer het goed is uitgedacht en geschreven. Zo niet, maak je weinig kans tussen de vele, vaak sterk uitgewerkte, aanvraagdossiers, en betekent het verloren energie voor jezelf en de beoordelaars.

Voelt je project nog te prematuur aan? Wacht een jaartje. Gebruik je tijd om te investeren in een netwerk en je licht eens op te steken bij andere meesters en leerlingen.

En tot slot, niet geselecteerd worden hoeft niet te betekenen dat het dossier niet goed was. Het beschikbare budget van de overheid bij elke subsidieronde is beperkt. De overheid weegt af waar ze haar middelen investeert en kan ook waken over bv. aspecten als spreiding en verscheidenheid van de verschillende toegekende beurzen in een ronde. Krijg je een veeleer positieve beoordeling, maar toch geen middelen? Aarzel dan niet om verder te werken op je voorgestelde dossier en bij een volgende oproep een nieuw dossier in te dienen.

Veel succes!

Nuttige links

- De website van het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid met daarop het aanvraagformulier voor de meester-leerlingbeurs, het reglement, de handleiding, een brochure met traject-voorbeelden en FAQ: www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur/cultureel-erfgoed/subsidies/beurzen-voor-het-doorgeven-van-vakmanschap-een-meester-leerlingtraject
- Een inspiratiebrochure rond de beurzen van het Departement Cultuur, Jeugd en Media van de Vlaamse overheid: departement-cjm.foleon.com/cultuur/borgen-voor-morgen-vakmanschap-door-geven-in-meester-leerlingtrajecten/cover/
- Een overzicht van de lopende meester-leerlingtrajecten: immaterieelerfgoed.be/nl/leertrajecten
- Je vakmanschap als immaterieel erfgoed registeren: immaterieelerfgoed.be/nl/erfgoed/toevoegen

© Yves Henckaerts

Colofon

Deze handreiking is een
publicatie van Werkplaats
immaterieel erfgoed.

Tekst
Jorijn Neyrinck | Werkplaats immaterieel erfgoed
Tine Van de Vel | Freelance medewerker Werkplaats immaterieel erfgoed

Eindredactie
Evdokia Tsakiridis | Werkplaats immaterieel erfgoed

Grafisch ontwerp
PJOTR

Deze publicatie kwam tot
stand met medewerking van:
Anaïs Verhulst | Cemper
Joeri Januarius & Lieselot Cornelis | ETWIE
Laura Danckaert | CAG
Livia Snauwaert | Erfgoedcel Brugge
Lothar Casteleyn | Stad Brugge
Stijn Michielsen | Cultuurloket